

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

Оксана Міхеєва

Соціологія міста

Навчально-методичний комплекс з дисципліни

Для студентів 4-го курсу спеціальності «Соціологія»

ДОНЕЦЬК-2008

ББК
С

Міхеєва О.К. Соціологія міста: навчально-методичний комплекс з дисципліни для студентів 4-го курсу спеціальності «Соціологія». – Донецьк: ДонДУУ, 2008. - с.

Рецензенти

Середа В.В., к.соц.н., доцент кафедри історії та теорії Львівського національного університету імені Івана Франка

Сорока Ю.Г., к.соц.н., доцент, доцент кафедри соціології Харківського національного університета ім. В.Н.Каразіна.

Навчально-методичний комплекс розрахований на викладачів вищих навчальних закладів та студентів спеціальності «Соціологія» та призначений для забезпечення процесу оволодіння студентами необхідним комплексом знань по ключових проблемах у ділянці соціології міста та урбаністики. Комплекс містить короткий опис пропонованих для розгляду тем, методичні рекомендації до проведення практичних занять із застосуванням інноваційних методик, завдання з елементами дослідницької роботи, список літератури тощо.

Навчально-методичний комплекс побудований за принципами кредитно-модульної системи організації навчання.

Рекомендовано до друку рішенням навчально-методичної ради Донецького державного університету управління. Протокол № 2 від 5.12.2008

© Міхеєва О.К., 2008
© ДонДУУ, 2008

ЗМІСТ

- Вступ
- Мета і завдання дисципліни, її місце у навчальному процесі
- Розподіл дисципліни на змістовні модулі, її обсяг і форми модульного контролю
- Бальна шкала рейтингової оцінки навчального модуля
- Засоби контролю знань студентів з кожного залікового модуля
- Критерії оцінювання знань студентів з кожного модуля
- Перелік питань до підсумкового контролю знань студентів
- Плани проведення семінарських занять з кожного змістового модуля з визначенням літературних джерел, індивідуальних завдань та переліком питань для самоконтролю
- Методичні рекомендації до самостійного вивчення студентами матеріалу та засоби його контролю з кожного змістовного модуля
- Список методичної літератури, нормативних матеріалів

ВСТУП

Проблематика міста ніколи не була позбавлена уваги. В історії соціології постійно здійснювалися спроби виявити унікальність міських процесів, структури міста, його організації тощо. Від самого початку вивчення міста мало міждисциплінарний характер, поєднуючи в собі історичне, соціологічне, економічне, культурологічне, мистецтвознавче, містобудівниче, психологічне, кримінологічне тощо бачення міста. На сьогодні соціологія міста перетворилася в окрему міждисциплінарну ділянку наукового знання і її значення дедалі більше зростає. Однак в українських вищих навчальних закладах накопичення відповідних наукових матеріалів та читання даного курсу - лише починаються, а подекуди ця дисципліна взагалі залишається поза увагою академічних програм.

Даний навчально-методичний комплекс, розрахований на студентів-бакалаврів спеціальності «Соціологія», має заповнити прогалину в оволодінні студентами необхідним комплексом знань про структуру міського простору та визначальні риси міського способу життя, прояви соціальної, гендерної, релігійної, вікової та національної сегрегації у міському середовищі, особливості міського планування. Це надасть студентам відповідні знання та навички, які сприятимуть їх становленню як висококваліфікованих та конкурентоспроможних спеціалістів на ринку праці.

Організація занять, завдяки використанню інноваційних методик викладання, візуальних матеріалів, залучення студентів до проведення індивідуальних та групових міні-досліджень, націлена на поглиблене вивчення студентами цілого кола соціальних феноменів міського простору, набуття студентами навичок самостійної науково-дослідної роботи.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ, ЇЇ МІСЦЕ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Загальна мета дисципліни

- Комплексне вивчення міста як складного та багатоаспектного феномена, як форму спільноти, як тип соціальності, сутнісною рисою якого є інтеграція різномірних видів життєдіяльності у єдину систему з власним механізмом підтримування та відтворення стабільності й порядку.

Завдання дисципліни:

1. Ознайомити студентів з багатоаспектністю бачення міста, міждисциплінарним характером цієї ділянки наукового знання;
2. Розглянути основні теоретичні підходи та методи дослідження міста, сприяти

- осмисленню студентами можливостей комплексного бачення міста;
3. Організувати та провести із студентами низку міні-досліджень для активізації практичної складової засвоєння дисципліни;
 4. Навчити студентів інтерпретувати, аналізувати та концептуалізувати досліджувані феномени та динамічні процеси міського життя.

Після вивчення дисципліни студенти повинні:

Знати:

1. Отримати комплексне уявлення про місто як складний та багатоаспектний феномен;
2. З'ясувати місце урбаністики та соціології міста у сучасній системі гуманітарних та соціальних наук (зокрема соціології, історії та культурології).
3. Засвоїти ключові теорії, оволодіти основними методами дослідження міського простору та необхідною термінологією.
4. Оволодіти необхідною теоретичною та методологічною основою для критичного осмислення запропонованих методів та пояснювальних схем, що представлені в урбаністиці.

Вміти:

1. Організувати та проводити самостійні соціологічні дослідження у галузі соціології міста;
2. Інтерпретувати та узагальнювати отримані результати, формулювати власні судження;
3. Презентувати результати дослідження та захищати власну позицію перед аудиторією;
4. Формулювати рекомендації щодо оптимізації процесу управління містом.

РОЗПОДІЛ ДИСЦИПЛІНИ НА ЗМІСТОВНІ МОДУЛІ, ЇЇ ОБСЯГ І ФОРМИ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

ЗАЛКОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до соціології міста

Змістовий модуль 1. Місто як об'єкт вивчення.

Сучасний стан урбаністики. Характерні риси урбаністики (багатоаспектність проблематики; дискусійний характер висловлюваних точок зору, інтерпретацій міста, міського життя та його окремих феноменів; термінологічні проблеми тощо).

Основні проблеми соціології міста (визначення міста; чинники та тенденції трансформації міста та його окремих феноменів; структура та особливості міста як середовища проживання; специфіка міста як простору взаємодії; особливості міського способу життя; наслідки урбанізації як для окремої людини, так і для суспільства загалом; сутність міста та його відмінність від інших населених пунктів).

Основні предметні галузі вивчення міста: територіально-поселенський ракурс (місто як концентроване поселення людей, зайнятих не сільськогосподарською діяльністю); економічний ракурс (місто як виробничо-економічна система); містобудівний ракурс (місто як система соціально-функціонального розселення); історичний ракурс (місто як історичний простір політичного та культурного життя); психологічний ракурс (місто як «зустріч» об'єктивної та суб'єктивної діяльності; семіотичний ракурс (місто як «текст», як простір, наповнений знаками); філософсько-методологічний (системний підхід щодо аналізу міських процесів); соціологічний ракурс (місто як простір соціальних відносин, як місце концентрації соціальних структур (груп та інститутів), як простір соціокультурної активності).

Змістовий модуль 2. Процеси урбанізації. Історичні аспекти урбанізації. Методологічні принципи вивчення міста.

Ставлення до міста в історичній перспективі. Давні міста та міста античних часів: причини появи та загальні риси. Середньовічне європейське місто. Середньовічне азійське та африканське місто. Індустріалізація та зростання міст. Загальні риси та специфіка урбанізаційних процесів в сучасному світі.

Основні методологічні принципи вивчення міста. Принцип історизму. Принцип синергетики (самоорганізації). Принцип антропологізму. Місто як системний організм: варіанти системного підходу до вивчення міста. Деякі властивості міста як синергетичної системи. Місто як феномен, як єдність та взаємозалежність об'єктних та суб'єктних структур життєдіяльності людини.

Змістовий модуль 3. Виробничо-економічна та соціокультурна парадигми у вивченні міста.

Виробничо-економічна парадигма. Диференціація праці як соціальна основа міста за Е.Дюркгаймом. Спосіб виробництва як соціальна основа міста за К.Марксом. Місто як машина з виробництва грошей та соціо-просторова форма капіталу. А.Лефевр, Д.Харвей, М.Кастельс. Місто як виробничо-економічна система та її проблеми: проблема соціальної справедливості, проблеми раціональної організації економічного життя, соціально-екологічні проблеми. Методологічні проблеми виробничо-економічної парадигми.

Соціокультурна парадигма та її основні методологічні принципи. Класичні теорії соціокультурної парадигми. М.Вебер: місто як особливий тип соціальних стосунків. Ф.Тьонніс: місто як «суспільна» соціальність. Чиказька школа соціальної екології. Місто як середовище проживання. Місто як комунікативне середовище. Соціокультурні проблеми міст.

Змістовий модуль 4. Соціологія простору. Структура міста.

Поняття міського середовища. Територія міста. Соціокультурний простір міста.

Аналітичні одиниці опису та дослідження міської території. Архітектоніка міста. Міський ландшафт.

Зонування міської території. Е.Бьоджесс: модель концентричних зон. Х.Хойт: секторальна модель. С.Харріс та Е.Ульман: багатоядерна модель.

Змістовий модуль 5. Міська нерівність і сегрегація (соціальна, гендерна, релігійна, вікова, національна). Роль спільнот (community) у міських процесах.

Економічна сегрегація. Джентрифікація. Соціокультурна сегрегація. Інформаційна сегрегація. Соціо-просторова сегрегація. Гендерна, релігійна, вікова, національна сегрегація. Місто як мультикультурне середовище. Національне розмаїття як процес споживання.

Поняття спільнота (community). Підходи до вивчення спільнот. Сусідства. Суспільні міські рухи.

ЗАЛКОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Соціальний простір міста: управлінський потенціал

Змістовий модуль 6. Управління містом: основні концепції прийняття рішень у містах. Міське планування як об'єкт соціологічного вивчення.

Міські уряди як предмет соціологічного аналізу. Основні концепції міського самоуправління: плюралістична модель, неоплюралізм, елітизм, неоелітизм, корпоратизм.

Міське самоуправління: сутність та основні форми. Політичний механізм міського самоуправління. Процес прийняття рішень.

Планування міст: історичний екскурс. Еволюція основних підходів до проектування

міст. Житлова система. Житлова політика. Житлова модель.

Змістовий модуль 7. Культурна політика: творче місто. Культурні індустрії.

Що таке культурні індустрії (КІ). Який стосунок між традиційними мистецтвами та КІ. Естетичні аспекти культурного підприємництва. Креативність та інновація у міській регенерації. Використання культурного спадку та історії міста у культурних індустріях. Виробництво и споживання культурних продуктів. Символічний товар. Роль інформаційних і комунікативних мереж у культурних індустріях.

Змістовий модуль 8. Тенденції розвитку міст. Глобалізація і міста. Місто майбутнього.

Поняття глобального міста. Причини виникнення глобальних міст. Основні варіанти міських систем: приватна, збалансована, транснаціональна. Загальні риси способу життя «глобального міста». Інформалізація глобального міста. Типи «інформаційного міста»: технополіс, наукоград, технопарк. Нооград та зоополь.

РОЗПОДІЛ ДИСЦИПЛІНИ (НАВЧАЛЬНОГО МОДУЛЯ) НА ЗМІСТОВІ МОДУЛІ, ЇЇ ОБСЯГ І ФОРМИ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Назва змістового модуля	Всього	Кількість годин (у годинах)				Форма контролю
		Лекції	Семінари	СРС	Індивідуальна робота	
Заліковий модуль 1. Вступ до соціології міста						
Змістовий модуль 1. Місто як об'єкт вивчення.	8	2	2	2	2	Перевірка конспекту рекомендованої літератури
Змістовий модуль 2. Процеси урбанізації. Історичні аспекти урбанізації. Методологічні принципи вивчення міста.	10	2	2	4	2	Аналіз фільму «Міське таксі. Вулиці світу». Письмовий звіт.
Змістовий модуль 3. Виробничо-економічна та соціокультурна парадигми у вивченні міста	10	2	2	4	2	Перевірка конспекту рекомендованої літератури
Змістовий модуль 4. Соціологія простору. Структура міста.	10	2	2	2	4	Робота із картами міст та фотоматеріалам. Аналіз структури міста.
Змістовий модуль 5. Міська нерівність і сегрегація (соціальна, гендерна, релігійна, вікова,	13	4	4	3	2	Індивідуальні завдання, групова дискусія

національна). Роль спільнот (community) у міських процесах.						
Всього за модуль	51	12	12	15	12	Модульний контроль
Заліковий модуль 2. Соціальний простір міста: управлінській потенціал						
<i>Змістовий модуль 6.</i> Управління містом: основні концепції прийняття рішень у містах. Міське планування як об'єкт соціологічного вивчення.	8	2	2	2	2	Опрацювання та обговорення запропонованих статей
<i>Змістовий модуль 7.</i> Культурна політика: творче місто. Культурні індустрії.	10	2	2	2	4	Презентації результатів індивідуальних завдань. Групова дискусія.
<i>Змістовий модуль 8.</i> Тенденції розвитку міст. Глобалізація і міста. Місто майбутнього.	12	2	2	4	4	Робота з науковою літературою. Перевірка конспекту. Усне та письмове опитування.
Разом за модуль	30	6	6	8	10	Модульний контроль
Разом за курс	81	18	18	23	22	Залік

БАЛЬНА ШКАЛА РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ НАВЧАЛЬНОГО МОДУЛЯ

Розподіл балів з дисципліни за рейтинговою системою оцінювання

Сума балів залікового модуля	№ 1					№ 2			Науково-дослідна робота	Сума балів з дисципліни		
	44					36						
Змістовні модулі	1	2	3	4	5	10	1	2	3	10		
Лекції	2	2	2	2	4		2	2	2			
Практичні/семінарські	2	2	2	2	4		2	2	2			
СРС		2	2		2		2	2	4			
Індивідуальні заняття			2	2				2	4			
Науково-дослідна робота											20	
Сума балів	34						26				100	

ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З КОЖНОГО ЗАЛІКОВОГО МОДУЛЯ

Заліковий модуль 1. Питання до контрольної роботи:

1. Сучасний стан та характерні риси урбаністики.
2. Територіально-поселенський ракурс (місто як концентроване поселення людей, зайнятих не сільськогосподарською діяльністю).
3. Економічний ракурс вивчення міста та його специфіка (місто як виробничо-економічна система).
4. Історичний ракурс (місто як історичний простір політичного та культурного життя).
5. Містобудівний ракурс (місто як система соціально-функціонального розселення).
6. Психологічний ракурс (місто як «зустріч» об'єктивної та суб'єктивної діяльності).
7. Семіотичний ракурс (місто як «текст», як простір, наповнений знаками).
8. Філософсько-методологічний (системний підхід щодо аналізу міських процесів).
9. Соціологічний ракурс (місто як простір соціальних відносин, як місце концентрації соціальних структур (груп та інститутів), як простір соціокультурної активності).
10. Загальні дискусійні питання сучасної урбаністики.
11. Основні риси до індустріального міста.
12. Індустріальне місто та його характерні риси.
13. Постіндустріальне місто та його характерні риси.
14. Місто майбутнього: основні футурологічні сценарії.
15. Виробничо-економічна парадигма у вивчення міста та її найбільш відомі представники.
16. Соціокультурна парадигма та її основні постулати.
17. Макс Вебер та його внесок у вивчення міста.
18. Георг Зіммель та його трактування міста.
19. Чиказьська школа соціальної екології. Місто як середовище проживання.
20. Ж.Бодрійар «Місто і ненависть».

Заліковий модуль 2. Питання до контрольної роботи:

1. Територія та простір: розмежування понять.
2. Міський простір за Г.Зіммелем
3. Фізичний, уявний, міфологічний міський простір.
4. Дефіцит простору.
5. Індикатори центру міста.
6. Міська маргіналізація.
7. Джентрифікація: визначення та коротка характеристика процесу.
8. Приватний та публічний простір та його проб лематизація у міському просторі.
9. Нерівність та сегрегація у середньовічному місті.
10. Нерівність та сегрегація у сучасному місті: економічна сегрегація.
11. Нерівність та сегрегація у сучасному місті: соціокультурна сегрегація.
12. Нерівність та сегрегація у сучасному місті: інформаційна сегрегація
13. Нерівність та сегрегація у сучасному місті: гендерна сегрегація
14. Нерівність та сегрегація у сучасному місті: соціо-просторова сегрегація.
15. Вікова та національна сегрегація.
16. Мультикультуралізм та полікультуралізм: поняття та їх розуміння.
17. Національне розмаїття як процес споживання.
18. Основні підходи до розуміння політичного управління містами.
19. Сутність місцевого самоврядування.
20. Основні теорії місцевого самоврядування: загальна характеристика.
21. Форми участі громадян у місцевому самоврядуванні.

22. Основні стадії процесу прийняття політичних рішень в містах.
23. Вкажіть та коротко охарактеризуйте основні типи сучасної системи міст.
24. «Глобальне місто» та його характерні риси.
25. Що таке «технополіс», вкажіть його основні характерні риси.
26. Надайте характеристики «ноосистеми» та «ноограду».
27. Що таке зоополь? Які його характерні риси?
28. Що таке «неформальні практики» в містах.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО ТЕСТУВАННЯ

Тест 1. Що з переліченого нижче є ознакою доіндустріального міста (оберіть одну правильну відповідь):

- А) швидка і інтенсивна урбанізація
- Б) достатньо відкрита конкуренція
- В) закриті класові системи, низька соціальна мобільність
- Г) розвинута система поділу праці (особливо у виробництві товарів)

Тест 2. Що з переліченого нижче є ознакою індустріального міста (оберіть одну правильну відповідь):

- А) невеликі розміри (кілька тисяч людей)
- Б) поява писемної комунікації (газети, плакати, реклама)
- В) поява розвинутих електронних мереж
- Г) проблеми з транспортуванням і зберіганням продуктів харчування, інших товарів

Тест 3. Класична теоретична модель структури та динаміки міської території, що передбачає розгляд міської території у вигляді секторів різного масштабу та якістю середовища з вершиною у центрі міста, це... (оберіть одну правильну відповідь):

- А) модель концентричних зон Е.Бьоджесса
- Б) секторальна модель Х.Хойта
- В) багатоядрова модель С.Харріса та Е.Ульмана
- Г) соціально-екологічна теорія Р.Парка

Тест 4. Розчинення спільнот у міському середовищі це... (оберіть одну правильну відповідь):

- А) джентрифікація
- Б) сегрегація
- В) асиміляція
- Г) маргіналізація

Тест 5. Збільшення численності міського населення, яке не супроводжується прийняттям та розвитком міського образу життя, це... (оберіть одну правильну відповідь):

- А) маргіналізація
- Б) стагнація
- В) урбанізація
- Г) псевдоурбанізація

Тест 6. Переселення з пригородів назад в місто, але не масове, а окремими соціокультурними групами (передусім молоді, забезпечених людей середнього віку переважно без дітей, забезпечених літніх людей) означається терміном... (оберіть одну правильну відповідь):

- А) субурбанізація
- Б) джентрифікація
- В) псевдоурбанізація
- Г) сегрегація

Тест 7. Що з переліченого нижче можна віднести до аналітичних понять міської території, а що – до міського простору (знайдіть усі відповідності):

<ol style="list-style-type: none"> 1. міська територія 2. міський простір 	<ol style="list-style-type: none"> А) міський ландшафт Б) міська ментальність В) зони приватного самопочуття Г) інформаційне середовище міста Д) моделі поведінки мешканців міста Е) соціально-функціональні зони
---	---

Тест 8. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<ol style="list-style-type: none"> А. Територіально-поселенський фактор Б. Економічний ракурс В. Містобудівний ракурс 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Типологія міст за виробничо-економічними функціями. 2. Місто як система соціально-функціонального розселення 3. Місто як форма соціального конструювання, як соціокультурний проект, що набув предметності та форми. 4. Геоландшафтні механізми розселення. 5. Типологія міст за демографічними показниками 6. Соціально-екологічний комфорт як показник рівню життя.
--	---

Тест 9. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<ol style="list-style-type: none"> А. Територіально-поселенський фактор Б. Економічний ракурс В. Містобудівний ракурс 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Специфіка території як мотивуюча детермінанта вибору місця проживання. 2. Характер виробничих сил як основа типології міст. 3. Диференціація праці як чинник міської структури та динаміки змін міста. 4. Вплив соціокультурної атмосфери в суспільстві на форму та принципи містобудівного проектування. 5. Взаємозв'язок специфіки міської території та демографічних процесів, що на ній спостерігаються. 6. Топонімічний фактор свідомості та поведінки населення
--	---

Тест 10. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<ol style="list-style-type: none"> А. Філософсько-методологічний ракурс Б. Історичний ракурс 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення міст як зародження нового соціально-економічного та політичного ладу. 2. Екзистенціональний вимір міського життя
--	---

	людини 3. Адміністративно-політичне значення міст. 4. Парадигмальні розходження у системному аналізі міста
--	--

Тест 11. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<i>А. Філософсько-методологічний ракурс</i> <i>Б. Історичний ракурс</i>	1. Проблеми міської ментальності та її специфіки в різні періоди становлення та розвитку міста 2. Властивості міста як енергетичної системи 3. Проблема міської рівності та соціальних протиріч у місті. 4. Самовизначення людиною себе у міському просторі.
--	---

Тест 12. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<i>А. Психологічний ракурс</i> <i>Б. Семіотичний ракурс</i>	1. Мова міських спільнот і міських субкультур як світоглядні, нормативні та операційні схеми (коди) поведінки. 2. Типологічні риси особи мешканця міста. 3. Проблема міського стресу. 4. Місто як «текст історії» і як «текст соціокультурного діалогу»
--	--

Тест 13. Розташуйте перелічені нижче проблеми по різних ракурсах (предметних секторах) вивчення міста (знайдіть усі відповідності):

<i>А. Психологічний ракурс</i> <i>Б. Семіотичний ракурс</i>	1. Проблема міського стресу. 2. Проблема самотності у місті. 3. Семантичні ситуації міської комунікації. 4. Дискурси комунікативного простору міста.
--	---

Тест 14. Розташуйте запропоновані висловлювання таким чином, щоб вони представили відповідно дві провідні парадигми, що розкривають генезис, природу та соціальні проблеми міст – виробничо-економічну та соціокультурну (знайдіть усі можливі відповідності):

А) Виробничо-економічна парадигма	1. У великих містах не просто порушуються традиційні правила поважливого ставлення до іншого, а, скоріше, формуються нові норми, що предписують невтручання, бажання залишитися осторонь. 2. Інформація про конкретну специфіку виробничо-функціональної ситуації в місті і регіоні є складовою частиною діагностики міського життя. 3. Становлення та розвиток міста співпадає за своєю сутністю зі становленням і розвитком цивілізаційних основ ціннісно-світоглядного та соціально-регулятивного аспектів взаємодії.
Б) Соціокультурна парадигма	

	<p>4. Місто є «машиною з виробництва грошей».</p> <p>5. Місто виникає на місці перетину шляхів сполучення та в процесі розвитку економіки розвивається к торговий та транспортний центр.</p>
--	--

Тест 15. Розташуйте запропоновані висловлювання таким чином, щоб вони представили відповідно дві провідні парадигми, що розкривають генезис, природу та соціальні проблеми міст – виробничо-економічну та соціокультурну (знайдіть усі можливі відповідності):

А) Виробничо-економічна парадигма	1. Соціальною основою міста є диференціація праці
Б) Соціокультурна парадигма	2. Професійний розподіл праці – основа урбанізації і прогресивного розвитку міста, неунікнений та магістральний шлях історії.
	3. Капіталістичний промисловий, а особливо, фінансовий центр є концентрацією основних подій та інновацій у матеріальному, соціальному та культурному житті.
	4. Місто з'являється в ситуації розкладання існуючих соціальних структур та послаблення традиції як регулятивного механізму. Міське життя в нормативному сенсі характеризується перманентною аномією та девіацією.
	5. Ситуація міста – це ситуація безкінечних змін, боротьби нового із старим, суперництво поглядів та способів життя.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ З КОЖНОГО МОДУЛЯ

Шкала оцінювання знань студентів:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	За національною системою	За системою ДонДУУ
A	Відмінно – відмінне виконання роботи, відповідь без помилок	5 (відмінно)	90 – 100
B	Дуже добре – виконання роботи з незначними помилками (до 5%)	4 (добре)	82 – 89
C	Добре – взагалі правильна робота, відповідь з кількома незначними помилками (до 10%)		75 – 81
D	Задовільно – непогано. Але з певною кількістю помилок, які не заважають достатньо повному висвітленню питання, відповіді (до 25%)	3 (задовільно)	69 – 74
E	Достатньо – виконання робіт задовольняє мінімальні критерії для позитивної оцінки (до 40%)		60 – 68
FX	Незадовільно – потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки	2 (незадовільно)	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота для отримання позитивної оцінки		1 – 34

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Міста як об'єкт вивчення: проблема дефініцій
2. Основні можливі ракурси вивчення міста: територіально-поселенський, економічний, історичний, психологічний, семіотичний.
3. Специфіка соціологічного бачення міста.
4. Основні теорії та концепції про походження міст.
5. Загальна характеристика доіндустріального міста.
6. Характерні риси індустріального та постіндустріального міста.
7. Загальні риси та специфіка урбанізаційних процесів в сучасному світі.
8. Сутність виробничо-економічної парадигми у вивченні міста (Е.Дюркгайм, К.Маркс, А.Лефевр, Д.Харвей, М.Кастельс).
9. Соціокультурна парадигма вивчення міста М.Вебер, Ф.Тьонніс, Чиказька школа).
10. Місто як комунікативне середовище.
11. Територія та простір як два виміри міського середовища.
12. Зонування міської території: Е.Бьорджес (модель концентричних зон), Х.Хойт (секторальна модель), С.Харріс та Е.Ульман (багатоядерна модель).
13. Сегрегація у міському просторі та її основні різновиди: соціальна, гендерна, релігійна, вікова, національна тощо.
14. Економічна сегрегація. Джентрифікація.
15. Соціокультурна та інформаційна сегрегація.
16. Міська спільнота (community) та суспільні міські рухи.
17. Міський спосіб життя: поняття та основні риси.
18. Місто як соціальний текст: семіотичне бачення міста
19. Основні концепції міського самоуправління: плюралістична модель, неоплюралізм, елітизм, неоелітизм, корпоратизм.
20. Місцеве самоуправління: сутність та основні форми.
21. Форми участі мешканців міста в політичному процесі.
22. Культурна політика та культурні індустрії в міському просторі.
23. Урбанізм: визначення та загальні риси.
24. Поняття «глобального міста» та його основні ознаки.
25. Загальні риси способу життя глобального міста.
26. Типи інформаційного міста: технополіс, наукоград, технопарк.
27. Нооград та зоополь: міста майбутнього.

ПЛАНИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заліковий модуль 1. Вступ до соціології міста

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Місто як об'єкт вивчення.

Мета заняття: засвоїти основні концептуальні позиції щодо бачення та розуміння міста з позицій вказаних нижче наукових ракурсів.

Завдання:

Ознайомитися із запропонованою за темою літературою, зокрема зосередити увагу на основних ракурсах вивчення міста:

1. територіально-поселенський ракурс (місто як концентроване поселення людей, зайнятих не сільськогосподарською діяльністю);

2. економічний ракурс (місто як виробничо-економічна система);
3. містобудівний ракурс (місто як система соціально-функціонального розселення);
4. історичний ракурс (місто як історичний простір політичного та культурного життя);
5. психологічний ракурс (місто як «зустріч» об'єктивної та суб'єктивної діяльності);
6. семіотичний ракурс (місто як «текст», як простір, наповнений знаками);
7. філософсько-методологічний (системний підхід щодо аналізу міських процесів);
8. соціологічний ракурс (місто як простір соціальних відносин, як місце концентрації соціальних структур (груп та інститутів), як простір соціокультурної активності).

На основі опрацьованої та обговореної літератури виконати індивідуальне завдання за схемою:

1. Обрати один підхід щодо вивчення міста, який вас найбільше зацікавив і який би ви хотіли застосувати у власному дослідженні (у разі обрання декількох ракурсів обґрунтувати можливість їх поєднання в одному дослідженні).
2. Надати визначення міста з точки зору обраного ракурсу (чи ракурсів)
3. Підібрати методи дослідження, які в найбільшій мірі сприятимуть дослідженню міста у обраному ракурсі. Обґрунтувати вибір.

Література

1. Пирогов С.В. Конспект лекцій по курсу соціологія міста. – Томск, 2003.). - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/110680.html>
2. Вагин В.В. Городская социология: Учебное пособие для муниципальных управляющих.-М.,2000. (Вторая тема) - [Электронный ресурс]. – Доступно по: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Vagin

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Історія міст. Особливості формування та специфіка структури урбанізованих поселень.

План

1. Міста давнини та античних часів.
2. Середньовічні міста.
3. Індустріалізація та зростання міст.
4. Загальні риси урбанізації в сучасному світі.

Література:

1. Вагин В.В. Городская социология: Учебное пособие для муниципальных управляющих.-М.:2000 (Вторая тема). - [Электронный ресурс]. – Доступно по: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Vagin
2. Вебер М. Город (M. WEBER. Die Stadt. - Wirtschaft und Gesellschaft, Kap 8. // Grundriss der Sozialökonomik. III. Abt. Tübingen, 1922, S. 513-600). - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.glazychev.ru/bibliography/weber_gorod/weber_gorod.htm

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3.

Моделювання історичного минулого міста в документальних фільмах: можливості виявлення та інтерпретації

Завдання:

Провести аналіз доступних відеоматеріалів – фільми про місто (документальне кіно: «Міські таксі», «Вулиці світу», відеофільми про місто для туристів тощо) та виявити, яким чином в них моделюється історичне минуле міста.

1. Скільки саме приділяється уваги саме історичним моментам в загальному образі міста, створеному у фільмі.
2. Що саме (якого характеру інформація) з історичного минулого обирається для репрезентації образу міста.
3. Які засоби використовуються для візуальної реконструкції минулого міста (фотографії, гравюри, картини, історичні реконструкції тощо)
4. На яких характерних рисах доіндустріального міста концентрується увага в частині фільму, що звертається до історичного минулого міста.
5. Через які знаки та об'єкти передається характер давнього («історичного») міста?
6. Яким чином людина та комунікація між людьми вписані в «історичне» місто? (головні акценти, актори, та зміст комунікацій).
7. Хто є потенційним адресатом інформації про історію міста, що передається через фільм?

Джерельна база: фільми про місто (документальне кіно: «Міські таксі», «Вулиці світу», відеофільми про місто для туристів тощо).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4.

Специфіка соціологічних методів щодо вивчення феномену міста: фільм як текст, соціальна ситуація – як спектакль.

На практичному занятті студентам пропонується перегляд окремих сюжетів з фільму Дж.Джармуша «Кава та сигарети», який пропонує серію соціальних ситуацій-спектаклів з міського життя. Кожен сюжет розрахований на 5-10 хвилин перегляду та завершується професійним обговоренням з використанням соціологічних термінів того, що студентам вдалося «побачити» в тій чи іншій соціальній ситуації.

Можлива матриця аналізу кіносюжету, що розглядається:

1. **Назва соціального спектаклю.** В сюжеті є назва, що надана режисером. Студентам пропонується сформулювати свою назву, яка б допомогла в інтерпретації сюжету. (Наприклад, якщо ми назвемо будь-які збори або «Семінаром», або «Партійною нарадою» - це допоможе нам більш чітко з'ясувати, що саме ми збираємося інтерпретувати)
2. **Визначення жанру** (трагедія, комедія, фарс тощо). Помилка у визначенні жанру може означати, що фарс в процесі аналізу буде проінтерпретований як драма, що повністю змінює зміст того, що відбулося.
3. **Аналіз декорацій спектаклю.** Декорації надають додаткову невербальну інформацію, допомагають більш чітко сформулювати назву спектаклю.
4. **Аналіз костюмів акторів.** Костюм полегшує зовнішню ідентифікацію та визначення назви спектаклю (наприклад, учасник в офіційному костюмі та краватці може бути учасником спектаклю «Баня» лише за умови, що це комедія)
5. **Аналіз сценарію спектаклю.** Тобто, самої логіки ситуації, послідовності дій персонажів.
6. **Аналіз процесу підбору акторів.** Аналіз співвідношення індивідуальності актора та ролі, що ним виконується. Тобто, чи грають актори самих себе, чи створений ними

образ далекий від їх індивідуальності.

7. **Аналіз поведінки акторів.**
8. **Аналіз часових та просторових координат спектаклю.**
9. **Погляд на один і той самий спектакль різними очима** (різних акторів, глядачів, співвіднесення цих поглядів – тобто триангуляція).

Використання даної матриці для аналізу гри кіноакторів у стрічці «Кава та сигарети» допоможе студентам напрацювати навички відрізняти вмiлу гру інформантів від справжнього інтерв'ю (явище, яке досить часто зустрічається у дослідженнях, коли інформант починає грати героя, наближуючись до свого ідеального «Я» та намагаючись представити себе таким, яким би він хотів бути, а не таким, яким він є). А також допоможе глибше зануритися у проблематику міста з точки зору психологічного та соціологічного підходів.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5-6.

Наукові тексти про місто: навички критичного читання

Семінар проводиться в два етапи (розрахований на 2 заняття):

Мета заняття: ознайомитися з текстами найбільш відомих представників економіко-виробничої та соціокультурної парадигм в соціології та напрацювати навички критичного читання наукових текстів про місто

1 заняття:

На семінарському занятті студенти розподіляються на групи, обговорюють в групі одну із запропонованих статей та готують коротку презентацію щодо бачення міста «іншим» (в даному випадку – професіоналом). Студенти працюють із текстом за наступною схемою:

1. Визначити у межах якого підходу написано дану статтю.
2. Перелічити основні тези (положення) запропонованої статті.
3. З'ясувати, які приклади та ілюстративні замальовки використовує автор для посилення та пояснення основних положень статті.
4. Виразити свою згоду/незгоду по основних тезах прочитаної статті. Свою позицію обґрунтувати.

2 заняття:

Студенти публічно виголошують підготовлені групові презентації та відповідають на питання аудиторії.

Література, що роздається студентам на семінарі для роботи та подальшого обговорення:

1. Зиммель Г. Флоренція // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zimmflor.html>
2. Зиммель Г. Венеція // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zimven.html>
3. Бренер А., Шуц Б. London calling // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/lond.html>
4. Сеннет Ричард, Каждый – сам себе дьявол. Париж Умбера де Романа // Логос. - № 3-4. - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/sennet.html>
5. Бикбов А. Москва-Париж: пространственные структуры и телесные схемы. Город как это и как различие // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/bikbov.html>

6. Роберт Парк. Город как социальная лаборатория // Социологическое обозрение.- Том 2. - № 3. - 2002.). - [Электронный ресурс]. - Доступно по: <http://www.sociologica.net/Transl.html#b2>)
7. Жан Бодрийяр. Город и ненависть. -. - [Электронный ресурс]. - Доступно по: http://www.ruthenia.ru/logos/number/1997_09/06.htm

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 7-8.

Міська нерівність і сегрегація (соціальна, гендерна, релігійна, вікова, національна).

1 заняття

План

1. Економічна сегрегація.
2. Соціокультурна сегрегація.
3. Інформаційна сегрегація
4. Гендерна сегрегація
5. Соціо-просторова сегрегація.
6. Вікова сегрегація.
7. Національна сегрегація.
8. Мультикультуралізм та полікультуралізм: поняття та їх розуміння.

Література

1. Власов А. В. Этническая сегрегация в современном городе.- [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.niurr.gov.ua/ukr/dialog_1999/vlasov.html
2. Шманкевич Т. "Сжимающийся" город - новая сегрегация (Опубликовано в: [Байкальская Сибирь: из чего складывается стабильность](#) / редкол.: В.И. Дятлов, С.А. Панарин, М.Я. Рожанский - М.; Иркутск: Наталис 2005. с. 295-307). - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.niurr.gov.ua/ukr/dialog_1999/vlasov.html
3. Чешкова А., Карпов А. Биографический метод в исследовании городского пространства. Новосибирск-С.-Петербург, 2003. Глава 2.
4. Барзенкова-М'ясникова Л. Соціальний капітал невеликого міста // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Т.1. - Харків, 2006. - С.295-299.

2 заняття:

На основі засвоєного теоретичного матеріалу знайти в місті Донецьку та описати будь-який тип міської сегрегації. Результати представити у вигляді презентації для обговорення в групі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 9.

Місто як об'єкт управління.

План

1. Міське самоуправління: сутність та основні форми.
2. Основні концепції міського самоуправління: плюралістична модель, неоплюралізм, елітизм, неоелітизм, корпоратизм.
3. Форми участі мешканців міста в політичному процесі.
4. Прогнозування розвитку міста та його проектування.
5. Культурні індустрії. Культурне місто.

Література

1. Пирогов С.В. Конспект лекцій по курсу соціологія міста. – Томск, 2003. – [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/110680.html> (Лекції 15,17,18)
2. Вагин В.В. Городская социология: Учебное пособие для муниципальных управляющих.-М.:2000. – [Електронний ресурс]. – Доступно по: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Vagin (Тема 6)
3. Дж. О'Конор. Культурная политика как влияние: Экспорт идеи «творческих индустрий» в Санкт-Петербург. – [Електронний ресурс]. – Доступно по: <http://www.cpolicy.ru/analytics/87.html>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ МАТЕРІАЛУ ТА ЗАСОБИ ЙОГО КОНТРОЛЮ З КОЖНОГО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ

Навчальний план передбачає різні види занять з соціології урбанізаційних процесів. Основними формами вивчення дисципліни і проведення поточного та проміжного контролю є: лекції, семінарські та практичні заняття, участь у групових дискусіях, підготовка есе, виконання творчих завдань, командна робота, презентації, рольові ігри. Підсумковий контроль - залік.

Головною формою роботи студентів є самостійна робота над курсом. Адже будь-яка освіта є перш за все самоосвітою. Якою б плідною не була б робота викладача, але без відповідної самостійної роботи студента вона не дасть якісних результатів. Оскільки лише сам студент, отримавши від викладача відповідні рекомендації, консультації тощо, може переосмислити отриману інформацію, виробити критичне бачення, поглибити власні знання й, в решті решт, напрацювати власну точку зору та власну позицію щодо обговорюваних проблем.

Для глибокого та якісного засвоєння даної дисципліни перш за все рекомендується детально ознайомитися з робочою навчальною програмою дисципліни, переліком літератури, змістом та методичними рекомендаціями щодо підготовки до семінарських занять, питаннями, що винесені на залік, а також – критеріями оцінювання роботи. Це допоможе на початковому етапі зорієнтуватися у новому предметі, уявити його внутрішню логіку, послідовність розгляду тем та накреслити загальний план роботи протягом часу, відведеного на вивчення дисципліни.

Також, студентам варто відвідувати лекційні заняття через їх інформативно-консультаційний характер. На лекційних заняттях студент засвоює базову інформацію щодо конкретної теми, у відповідності до навчальної програми, отримує певні орієнтири у науковій літературі (необхідні для подальшого самостійного наукового пошуку) та мають змогу під час заняття отримати відповіді на незрозумілі або спірні питання. Елементом самостійної роботи студентів у цьому відношенні може бути робота із власним конспектом лекцій для повторювання матеріалу, формулювання коментарів, питань, виявлення моментів, що потребують уточнення або у науковій літературі, або завдяки консультаціям з викладачем. Робота з конспектом також є корисною перед наступною лекцією (для пригадування попереднього матеріалу), або перед семінаром.

Важливою частиною процесу навчання є семінарські та практичні заняття, які можуть бути як академічними так і інноваційними. Але проведені у будь якій формі, вони потребують попередньої самостійної роботи студентів. У процесі підготовки до семінарських/практичних занять студентам варто слідувати методичним порадам щодо підготовки до занять, а також використовувати різні види самостійної роботи, такі, як

зокрема, підготовка розгорнутого плану відповіді на питання, підготовка тез виступу, конспект джерел (наукової літератури або навчальної літератури, джерел), підготовка схем, таблиць, написання есе.

Вагомою складовою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальних завдань й індивідуальна консультація. Остання проводиться викладачем згідно із затвердженим графіком. Особливо потрібні консультації студентам, які навчаються за індивідуальним графіком, або з будь-яких причин пропустили лекцію чи семінар, отримали незадовільну оцінку тощо.

Назва змістового модуля	Види та зміст самостійної роботи	Форма контролю
Заліковий модуль 1. Вступ до соціології міста		
<i>Змістовий модуль 1.</i> Місто як об'єкт вивчення.	Вивчення літератури. Групова дискусія.	Дискусії, осмислення власного досвіду
<i>Змістовий модуль 2.</i> Процеси урбанізації. Історичні аспекти урбанізації. Методологічні принципи вивчення міста.	Робота з літературою. Письмовий аналіз ситуації.	Усне опитування. Презентація індивідуальних проєктів, групова дискусія
<i>Змістовий модуль 3.</i> Виробничо-економічна та соціокультурна парадигми у вивченні міста	Вивчення літератури. Аналіз відео матеріалів про місто. Підготовка презентацій.	Презентація індивідуальних проєктів, групова дискусія
<i>Змістовий модуль 4.</i> Соціологія простору. Структура міста.	Вивчення літератури. Візуальні матеріали як джерело інформації про місто. Підготовка доповідей.	Презентації індивідуальних проєктів. Групова дискусія
<i>Змістовий модуль 5.</i> Міська нерівність і сегрегація (соціальна, гендерна, релігійна, вікова, національна). Роль спільнот (community) у міських процесах.	Вивчення літератури. Аналіз текстів про місто. Підготовка доповідей.	Групова дискусія.
Заліковий модуль 2. Соціальний простір міста: управлінський потенціал		
<i>Змістовий модуль 6.</i> Управління містом: основні концепції прийняття рішень у містах. Міське планування як об'єкт соціологічного вивчення	Вивчення літератури. Підготовка доповідей.	Групова робота з текстом.
<i>Змістовий модуль 7.</i> Культурна політика: творче місто. Культурні індустрії.	Вивчення літератури.	Критичний аналіз запропонованих ситуацій
<i>Змістовий модуль 8.</i> Тенденції розвитку міст. Глобалізація і міста. Місто майбутнього.	Вивчення літератури. Індивідуальні доповіді	Презентація індивідуальних проєктів. Групова дискусія.

СПИСОК НАУКОВОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, НОРМАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

Обов'язкова

1. Вагин В.В. Городская социология: Учебное пособие для муниципальных управляющих.-М.:2000. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Vagin
2. Пирогов С.В. Конспект лекций по курсу социология города. - Томск 2003. - - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/110680.html>
3. Вебер М. Город. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.glazychev.ru/bibliography/weber_gorod/weber_gorod.htm

Додаткова

1. G.Simmel The Metropolis and Mental Life. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://condor.depaul.edu/~dweinste/intro/simmel_M&ML.htm
2. Алексеев О.Б. Активный город и местное самоуправление. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.i-u.ru/biblio/archive/alexeyev%5Faktivgorod/>
3. Барзенкова-М'ясникова Л. Соціальний капітал невеликого міста // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Т.1. - Харків, 2006. - С.295-299.
4. Бикбов А. Москва-Париж: пространственные структуры и телесные схемы. Город как это и как различие // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/bikbov.html>
5. Бокий М., Шапиро Л., Кириллов Ю. Опросы в городе и для города. – Обнинск: Институт муниципального управления, 2002. – 146 с.
6. Бренер А., Шурц Б. London calling // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/lond.html>
7. Бродель Ф. Структуры повседневности: возможное и невозможное. – М., 1986.
8. Бродель Ф., Что такое Франция? Пространство и история. М., 1994. (Глава II)
9. Генисаретский О.И. Организация территориального, общественного и гражданского самоуправления в городе. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.procept.ru/publications/organizatsia_samoupravlenia.htm
10. Генисаретский О.И. Градостроительство и пространственное планирование. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.procept.ru/publications/gradostr.htm>
11. Генисаретский О.И. «Гражданское» и «местное» в городском самоуправлении. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.procept.ru/publications/grazhd_obsh.htm
12. Глазычев В.Л. Поэтика городской среды. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.glazychev.ru/habitations&cities/1986_poetika.htm
13. Вишневский А. Серп и рубль. Консервативная модернизация в СССР. — М.: Объединенное гуманитарное издательство, 1998. — 430 с.
14. Власов А. В. Этническая сегрегация в современном городе.- [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.niurr.gov.ua/ukr/dialog_1999/vlasov.html
15. Герасимова Катерина. Советская коммунальная квартира // Социологический журнал. - 1998.- № 1-2. - С. 224-244.
16. Дж. О'Конор. Культурная политика как влияние: Экспорт идеи «творческих индустрий» в Санкт-Петербург. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.cpolicy.ru/analytics/87.html>
17. Жан Бодрийяр. Город и ненависть. - [Электронный ресурс]. – Доступно по:

http://www.ruthenia.ru/logos/number/1997_09/06.htm

18. Зеленов Л.А. Социология города: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2000. – 192 с.
19. Зиммель Г. Больших города и духовная жизнь // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zim.html>
20. Зиммель Г. Венеция // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zimven.html>
21. Зиммель Г. Флоренция // Логос. – 2002. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zimmflor.html>
22. Иванкова-Стецюк О. Историко-культурный центр міста у просторі ціннісних ідентифікацій (із досвіду вивчення ціннісних преференцій мешканців Львова) // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Т.2. - Харків, 2006. - С.266-270.
23. Каганский В.Л. Ландшафт и культура // Общественные науки и современность, 1997, № 1. - С. 134-146; № 2. - С. 160-169.
24. Карпов А. Имплотация городского пространства: проблема существования центра в городах современной России. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://niifiga.mumidol.ru/msk/karpov.htm>
25. Карпов А. Различие. Пространство в городе // Социологическое обозрение. Т.1. №2. 2001
26. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. Москва, 2000. (Глава 1-3).
27. Лебина Н.Б., Чистиков А.Н. Обыватель и реформы. Картины повседневной жизни горожан в годы нэпа и хрущовского десятилетия. – С.-Петербург, 2003. – 340 с.
28. Лефевр Анри. Идеи для концепции нового урбанизма // Социологическое обозрение Том 2. № 3. 2002. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.sociologica.net/Transl.html#b2>
29. Лурье Вадим Ф. Пам'ятник. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.ruthenia.ru/folktee/CYBERSTOL/I_AM/pamyatnik.html
30. Малес Л.В. Простір міста як арена розгортання стратегій структурування // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т.IX. Вип. 4 (94). «Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – С.276-284.
31. Малес Л. Карта міста: символічний простір управління // Критика. – 2007. - № 1-2.
32. Міхеєва О.К. Пам'ятники для забуття. - Критика. – (107), вересень 2006.
33. Міхеєва О.К. Соціальний простір міста: можливості «причитування» та управління // Збірник наукових праць ДонДУУ: „Соціологія управління”. Серія «Спеціальні та галузеві соціології». Т.VIII. Вип.3 (80). – Донецьк: „Вебер” (Донецька філія), 2007. – С.413-422.
34. Образ жизни горожан в объективных и субъективных показателях / Отв.ред. Т.М.Карханова. – М.: Изд-во Института социологии РАН, 2002. – 68 с.
35. Портнов Б. А. Городская среда: феномен престижности // Социологические исследования. – № 1. – 1991. – С. 69 – 72.
36. Роберт Парк. Город как социальная лаборатория // Социологическое обозрение.- Том 2. - № 3. – 2002.). - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.sociologica.net/Transl.html#b2>)
37. Российское городское пространство: попытка осмысления / Отв. ред. В.В. Вагин; Сер. "Научные доклады". - Вып. 116. М.: МОНФ, 2000. - 165 с. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://www.ecsocman.edu.ru/db/msg/303773.html>
38. Сеннет Ричард, Каждый – сам себе дьявол. Париж Умбера де Романа // Логос. - № 3-4. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/sennet.html>

39. Серета В.В. Соціологія міста. Навчальна програма курсу та методичні матеріали. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 28 с.
40. Серета В. Політика пам'яті у міському просторі: вироблення теоретико-методологічної схеми дослідження // Вісник Одеського національного університету. – 2008. – Т.13. – Вип. 7. Соціологія і політичні науки.
41. Серета В.В., Судин Д.Ю. «Львів'янин» - окрема ідентичність чи просто прописка? // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. – 2008. - № 795. – С.94-98.
42. Соболевська М. Методологічні аспекти дослідження соціальної пам'яті в контексті формування міської ідентичності // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. Т.1. – Харків, 2006. – С.290-294.
43. Соціологія міста: наукові проблеми та соціальні технології. Збірник наукових праць. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2001 - 255 с.
44. Стрельникова А.В. Специфика социального исключения в городском пространстве (на примере г. Москвы) // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т.IX. Вип. 4 (94). «Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – С.285-293.
45. Филиппов А. Социология пространства: общий замысел и классическая разработка проблемы // Логос. - № 2(23). – 2000. – С.113 – 151.
46. Черняева Н. А. Культурная география и проблематика "Места" (Обзор новой литературы) № 35(2005) Гуманитарные науки. Выпуск 9. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: [http://proceedings.usu.ru/proceedings/?base=mag/0035\(01_09-2005\)&xsl=showArticle.xslt&id=a26&doc=../content.jsp](http://proceedings.usu.ru/proceedings/?base=mag/0035(01_09-2005)&xsl=showArticle.xslt&id=a26&doc=../content.jsp)
47. Чешкова А., Карпов А. Биографический метод в исследовании городского пространства. Новосибирск-С.-Петербург, 2003. (Глава 2).
48. Чорний Д.М. По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України (кінець ХІХ-початок ХХ ст..) – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. – 304 с.
49. Шманкевич Т. "Сжимающийся" город - новая сегрегация. - [Электронный ресурс]. – Доступно по: http://www.niurr.gov.ua/ukr/dialog_1999/vlasov.html
50. Эдельман О. Город чьей-то мечты // Логос. – 2002. - № 3-4.
51. Экономика города: учебное пособие для вузов / Под ред. докт. Экон.наук, проф. Ю.Ф.Симионова. – М., 2006. – 160 с.
52. Яковлева С.И. Инфраструктурные параметры организации социального пространства города // Социологические исследования. - 2004. - № 2.- С. 130-133.